

Gods Woord is verboden, zou de kerk niet kunnen naar die wetten zich schikken. In het wetje op de Kerkgenootschappen vond men echter zulke bepalingen niet, en daarom zag men er ook geen bezwaar in, krachtens die wet zich bij de Regeering bekend te maken.

In verband met hetgeen ik u de vorige week schreef over den naam der kerk, moet ik nog opmerken dat alle deze voorstellen in verband stonden met het hoofdvraagstuk, dat van dezen inhoud was:

»De Synode wende krachtige pogingen aan bij de Hooze Regeering om onze individuele gemeenten als kerk te erkennen.»

En nu lezen we in de sobere notulen alleen dit: »Wat de erkenning door den Staat betreft, daaromtrent waren de meeste afgevaardigden van oordeel, dat zulks, vooral in den gegeven toestand, niet slechts niet noodzakelijk maar ook niet wenschelijk geacht kan worden, weshalve men eenvoudig moest besluiten den Staat kennis te geven van het bestaan onzer kerk.»

Het z. g. sratuut van '69 is aan de Synode zelfs onbekend. De gemeenten hebben het ieder voor zich aanvaard en nooit heeft eenige Synode het voor de gemeenten aanvaard, zelfs niet eens opgesteld.

Het eenige, wat we in de notulen vinden is dit:

»Na breedvoerige bespreking worden eindelijk eenige voorstellen in 't midden gebracht, welke in hoofdzaak hetzelfde behelzende geredigeerd worden tot één van den volgende inhoud:

»De Vergadering oordeelt, dat de kerk in de tegenwoordige omstandigheden niets anders behoeft te doen dan aan de Hooze Regeering kennis te geven, dat de gemeenten, bekend onder den naam van Christelijke Afgescheidene gemeenten en de gemeenten onder den naam van de Gereformeerde kerk in Nederland, te zamen tot één kerk zich hebben verenigd onder den naam van Christelijke Gereformeerde Kerk, zich houdende, wat de leer en de bediening der Sacramenten betreft, aan de Formulieren van Eenheid, n. l. de Nederlandsche Geloofsbelijdenis, den Heidelbergschen Catechismus en de Dordsche leerregels, benevens de Liturgische Schriften; en voor de Kerkregering aan de Dordsche Kerkorde van 1618, 1619, zooveel de omstandigheden dit niet verhinderen.»

»Voorts wil de Synode niet geacht worden door deze naamsverandering iets te doen, dat de afscheiding, volgens Art. 28 onzer Belijdenis eenigzins zou miskennen; terwijl zij tevens van oordeel is, dat bijzondere gemeenten haren ouden naam niet terstond behoeven te veranderen, als daardoor administratieve zwarigheden op dit oogenblik zouden ontstaan.»

»Dit voorstel wordt bij acclamatie en onzerzijds en van de zijde der Commissie van de Gereformeerde kerk aangenomen.»

»Hierop wordt de vereeniging gesloten en reikt men elkander de Broederhand met den wensch en de bede, dat deze Vereeniging aan den bloei en de uitbreiding van Gods kerk in Nederland moge bevorderlijk zijn!»

»Aandoenlijk was het oogenblik, toen Broeders, na jaren lange scheiding, weer met elkander in liefde mogten hereenigen en ondervinden, dat het goed is als Broeders zamen te wonen.»

»De blijdschap hierover werd dan ook bij allen, zelfs bij de Broeders uit het Buitenland, kennelijk openbaar.»

»De Præses dankt daarop den Heere voor de getroffen vereeniging, en is daarna gezongen Ps. 134 : 3.»

Gij ziet hieruit, dat men over en weer vast stond in de overtuiging, dat al de individuele gemeenten zich behooren te vereenigen tot één kerk.

Ten tweede: dat die vereeniging op geen anderen grond rust dan op de Formulieren van Eenheid en de Dordsche Kerkorde.

Ten derde: dat men niets anders heeft gedaan dan aan de Regeering kennis geven van het bestaan der Christelijke Gereformeerde kerk.

De kennisgeving aan de Regeering van het bestaan der Christelijke Gereformeerde kerk moest door de Synodale Commissie geschieden, volgens art. 49 der Dordsche Kerkorde.

In het verslag der Commissie aan de Synode van 1872 lezen we dienaangaande het volgende:

»Het is bekend dat de Synodale Commissie ditmaal buitengewone werkzaamheden heeft gehad, tegevolge van de vereeniging met de broeders van de Gereformeerde kerk. De Synode van Middelburg, dit voorziende, heeft dan ook de Docenten onzer Theologische School en Ds. Klinkert aan de Synodale Commissie toegevoegd, speciaal voor de kennisgeving aan de Regeering van het bestaan der Christelijke Gereformeerde kerk, en het verrichten der werkzaamheden daartuit voortvloeiende. Ook is u bekend dat met goedvinden der Commissie Ds. Klinkert,

die tijdens de eerste vergadering om familiezaken naar Groningen moest, vervangen is door Ds. W. G. Smit.»

»Hetgeen de Commissie in betrekking tot die kennisgeving verricht heeft en met welken gunstigen uitslag die arbeid bekroond is, de bereidwilligheid van de zijde des Konings en der Regeering, de heusche ontvangst en krachtige medewerking die de Commissie ondervond heeft van den heer van Bosse, destijds Minister van Financiën, belast met de zaken van den Hervormden en andere erediensten, uitgenomen de Roomsche Katholieke, dat alles is in de organen onzer kerk gepubliceerd en in gedrukte stukken aan elken Kerkeraad bekend gemaakt.»

Hetgeen de Commissie in deze zaak verricht heeft is door al de gemeenten, uitgenomen een twee- of drietal in de prov. Gelderland, goedgekeurd.

Het verslag zegt daarvan:

»De Commissie heeft zich dan ook mogen verheugen in de adhaëzie en medewerking van de geheele kerk. Wel heeft de prov. Gelderland bezwaren geopperd, alsof de Commissie hare bevoegdheid zou zijn te buiten gegaan in de kennisgeving aan de Regeering vooral in betrekking tot de vraag wat gedaan moet worden om in een legale betrekking tot den Staat te komen, maar de motieven, waarop dit bezwaar rustte, kwamen uwe Commissie niet gegrond voor, waarom zij is voortgegaan op den weg, dien zij meende dat de Synode zelve haar had aangewezen. Zij kan dan ook, tot hare blijdschap, mededeelen, dat de gemeenten in Gelderland, op enkele gemeenten uit de Classis Varsveld na, bij de Regeering legaal bekend zijn als gemeenten onzer kerk.»

Ook deze vereeniging bracht praktische moeilijkheden mede. Tot op dezen dag bestaan op meer dan een plaats twee gemeenten, die plaatselijk geheel zelfstandig naast elkander staan, met eigen financiën en een eigen kerkeraad. Zij zenden beide hare afgevaardigden naar de Classicale vergadering en belijden daarmede de kerkelijke eenheid.

De Synode te Middelburg heeft, met wijsheid, dit punt geheel aan de gemeenten zelve overgelaten. De regeling der plaatselijke belangen is geheel een zaak van de gemeenten zelve.

De tegenwoordige toestanden verschillen echter veel van die in 1869. Die zich toen hereenigden waren allen afgescheidenen, die oorspronkelijk één, later van elkander geraakt nu weer één werden. Thans echter zullen zich afgescheidenen en niet-afgescheidenen moeten vereenigen. Toen waren het allen, uitgenomen de Docenten, die een academische opleiding gnoten hadden, eenvoudige mannen, wien de geleerdheid niet in den weg zat. Thans echter geschiedt alles meer doctrinair, theoretisch-geleerd, en zal met scherpzinnigheid en geleerd betoog een vereeniging tot stand moeten komen, die afgescheidenen en niet-afgescheidenen onder één dak doet wonen.

Zal dit nu beter gelukken dan in de dagen van het Schotsch Seminarie, waarvan in de brieven van Wormser veel verhaald wordt en vader Brummelkamp alles van weet?

Wij mogen en willen evenwel op niets vooruitloopen. Kunnen de geleerden met elkander, op eerlijke wijze, het eens worden, dan is het te hopen, dat het hart des volks ook tot elkan- der geneigd wordt.

In afwachting van hetgeen de Heere over ons bescheiden heeft, en met de bede dat ook de beweging in onzen tijd het rijk des Heeren doe komen, als altijd de uwe

GISPEN.

Politieke Beschouwingen.

De 2de Kamer heeft Dinsdag de Grondwetsherziening weer ter hand genomen in openbare zitting. Naar 't zich laat aanzien zullen discussiën geen breede proportiën aannemen: alleen het hoofdstuk over de troonopvolging en dat der landsverdediging zal vermoedelijk wisseling van gedachten nitlokken. De geleerden zijn 't over 't doeltreffende van de voorstellen aangaande 't eerste volstrekt niet eens, terwijl het tweede gevaar loopt van de zijde der anti-militaristen uit de liberale partij, die indien zij zich aansloten bij 't verzet van katholieke zijde, dat hoofdstuk zouden kunnen doen vallen.

De Minister van B. Z. heeft in zijn antwoord op 't voorloopig verslag zich niet uitgelaten over hetgeen hij, indien deze ontwerpen verworpen worden, doen zou met de overige ontwerpen.

Wel heeft hij, in anderen vorm, herhaald wat hij reeds vroeger had gezegd, dat hij namelijk geen scheiding toelaat tusschen hoofdst. III kiesrecht en de additionele artikelen, die 't meer in bijzonderheden regelen. Het ene staat en valt, voor hem, met het andere. Uit dit kloek woord van den Minister mag afgeleid worden, dat hij hoofdst. III niet ter bekrachtiging aan Z. M. zal voordragen, indien de additionele art. verworpen worden. De liberalen (en enkele Katholieken) weten nu zeker, dat zij door nog meer af te willen dingen op 't ge-

heel dezer regeling van 't kiesrecht, geheel de grondwetsherziening in gevaar brengen; eene verantwoordelijkheid, waarvoor zij zeker, hoe gaarne zij anders ook die regeling, nog meer in hun voordeel zouden willen snoeien, zullen terugdeinzen.

Veel heel verwachten wij, wel is waar, van deze regeling niet. Toch zouden wij 't niet tot standkomen er van betreunen.

Elke nadering tot een regeling, waarbij 't volk, in organischen zin des woords, meer waarlijk vertegenwoordigt, aanvaarden wij, ook al is het betere daartoe voorhands niet te verkrijgen.—

Een en ander is, bij de algemeene beschouwingen terstond bevestigd. Terwijl enkele katholieken verklaarden weinig heil in deze herziening te zien, zoo weinig, dat ze tegen zullen stemmen — verklaarde de heer van Wassenaer, dat de antirevolutionairen voor de meeste hoofdstukken zouden stemmen, niet tegenstaande zij de betekenis dezer herziening alleen vonden in de herziening van 't kiesrecht. Van liberale zijde werd door den heer v. d. Feltz gezegd, dat als de antirevolutionairen bijna uitsluitend nadruk legden op de herziening van het kiesrecht — de liberalen daarom wellicht de additionele artikelen zouden verworpen. De heer Lohman protesteerde krachtig tegen deze poging van de liberalen om zoo doende onder zekere voorwendsels aan de herziening van 't kiesrecht te ontkomen; hieruit zou blijken, dat zij 't nooit ernstig met de uitbreiding van dat recht hadden gemeend. Toen daarop de heer van Houten mededeelde, dat hij voor de additionele artikelen zou stemmen — wees Minister Heemskerk er nogmaals op dat de Regeering de voorstellen als één geheel beschouwde en aan geen scheiding, dat in verwerping van het ene en goedkeuring van 't andere haar zegel kan hechten.

Nogmaals zijn derhalve de liberalen van regeringszijde gewaarschuwd. Door 't niet aanvaarden van de additionele artikelen zonder zij geheel de herziening van 't kiesrecht in gevaar brengen en zoo doende zich zelve een slag in 't aangezicht geven, die 't vertrouwen in hen in niet geringe mate zou schokken.

Indien ons niet alles bedriegt — meenen wij op dit punt tamelijk gerust te kunnen zijn en te vertrouwen, dat de herziening van 't kiesrecht in haren geheelen omvang zal worden aangenomen.

Doch de Regeering beschouwde alle ontwerpen als één geheel. Dit ging de H.H. Lohman en Van Houten te ver; zij ontken- den dat onderstelde onverbrekelijk verband, en wilden zich geen dwang opgelegd zien.

Tot onze blijdschap betnigde de heer Donner zijn leedwezen over 't niet behandelen van een wijziging van art. 168 der grondwet; praktisch nut had dit woord natuurlijk niet voor 't oogenblik.

Hoofdst. I werd (vrijdag) met 69 tegen 13 stemmen aangenomen.

NOORDTJIZ.

De zamenkomsten te Utrecht.

Laatsteleden Donderdag heeft in het *Hôtel des Pays-Bas*, te Utrecht, de aangekondigde zamenprekings plaats gehad tusschen de drie Deputaten van het Synodaal Convent en de door hen genoodigde heeren Docenten der Theologische school te Kampen.

Te één ure kwamen, als zoodanig, samen de heeren Dr. W. van den Bergh, Doc. H. de Cock, Prof. Dr. A. Kuyper, Prof. Dr. F. L. Rutgers, Doc. S. van Velzen en Doc. D. K. Wielenga.

Dr. Rutgers, als Voorzitter der Deputaten, heette de opgekomenen welkom en noodigde aanstonds den heer Doc. van Velzen, als den oudste in jaren, uit, om de leiding der zamenpreking op zich te nemen.

Deze, hieraan voldoende, ging voor in het gebed en las Jacobus I, waaruit hij aanleiding nam om met een kort woord de eigenlijke zamenpreking in te leiden.

Hierbij wierd allereerst geconstateerd: 1º, dat niemand ongeroepen was gekomen of zichzelf had opgeworpen, want dat de drie Deputaten waren aangewezen door het Synodaal Convent en de leeren Docenten wederom door dezen waren uitgenoodigd.

2º, dat niemand mandaat had of bevoegdte te hebben om in naam van eenige kerk of kerken te kunnen handelen, en dat met name de broeders uit Kampen niet in hunne kwaliteit van Docenten aan de Theologische kweekschool waren verschenen, maar als genoodigden der Deputaten; en dat wel met dien verstande dat hier geen sprake kon zijn van aan de kerk te willen ontkomen wat aan haar alleen toekwam, want dat uitsluitend beoogd wierd zoodanige bespreking van de wederzijdsche verhouding, als tot verheldering van denkbeelden en alzoo tot voorbereiding van de eigenlijke beslissing door de daartoe eeniglijk bevoegden kon leiden.

Na aldus de positie, waarin men zich bevond scherp te hebben afgekend, brachten de heeren in bespreking, of het wenschelijk en doenlijk scheen, om metterdaad eerlang eene breedere Conferentie te doen plaats hebben, die alsdan uit de zes Deputaten en alle heeren Docenten uit Kampen zou bestaan. Naardien toch deze zamenpreking alleen ten doel had zulke een breedere Conferentie voor te bereiden, zou zij van zelf vervallen, bijaldien zulk een breedere Conferentie niet geraden scheen.

Eenparig sprak men daarop het wenschelijke van zulk eene Conferentie uit, en maakten de Deputaten volgaarne gebruik van de hun aangeboden gastvrijheid, om deze breedere Conferentie te Kampen te doen houden.

Als dat wierd voor die Conferentie de 17e November vastgesteld: des morgens te tien uur te beginnen; onder beding dat ook de 18e November daarvoor afgezonderd zou worden, indien men op één dag niet wel gereed kon komen.

Bijstanders of hoorders reeds bij deze breedere Conferentie toe te laten, scheen niet doeltreffend, maar toch was men zoover overtuigd van de noodzakelijkheid, om deze belangrijke aangelegenheid ook publiek te bespreken, dat aan de breedere Conferentie o. m. zo worden voorgesteld het initiatief te nemen tot een derde Conferentie, waaraan alsdan meerdere openbaarheid en wellicht de vorm van een meeting kon gegeven.

Voorts werden op het Agendum voor de Conferentie van 17 November gebracht deze 12 punten:

1º. De stemming des gemoeds, waarin naar Gods Woord elke poging tot vereeniging op kerkelijk terrein behoort te worden aangevangen.

2º. Wat men gezamenlijk, op grond van Gods Woord en conform de Drie Formulieren van Eenheid houdt van het leerstuk der kerk, voor zooveel dit betreft de verhouding, waarin de onzichtbare kerk staat tot de onderscheidene vormen waarin de zichtbare kerken optreden.

3º. In hoeverre het van Godsweg geëischt en dies noodzakelijk is, dat geloovigen, die in belijdenis en kerkenordening overeenstemmen, ook onder eenzelfde kerkregering leven.

4º. Welke zijn de geestelijke oorzaken, waaruit door onze en onzer vaderen schuld de zoo noodzakelijke eenheid van kerkregering, die een tijdlang bestond, verbroken en dusver niet hersteld wierd?

5º. Hoe te oordeelen zij over de »Nederlandsche Hervormde Kerk», zoodat dit genootschap thans met zijn organisatie en bestuursverpakking bestaat.

6º. Hoe te oordeelen zij over de plaatselijke kerken, beschouwd als integreerende deelen van het Nederlandsch Hervormd Kerkgenootschap.

7º. Mogen Gereformeerde belijders, die erkennen, dat alle Gereformeerden tot een zelfde kerk behooren, op plaatsen waar reeds een Gereformeerde Kerkeraad bestaat, nog een anderen Kerkeraad daarnaast zetten.

8º. Is er bedenking tegen, dat plaatselijke Gereformeerde kerken hier te lande, naar de Wet op de Kerkgenootschappen, van haar bestaan kennis geven aan de Regeering?

9º. Is er bedenking tegen, dat in verband levende kerken dit gezamenlijk doen als één kerk?

10º. Hoe heeft eene Gereformeerde kerk, die ter oorzaak van deformatie genoodzaakt wordt tot reformatisch handelen, zich te gedragen om inderdaad voortzetting te blijven van de oude Gereformeerde kerk te vier plaatsen.

11º. Waarom is het Collegiale begrip van Genootschap, en plaatselijk dat van Congregatie, onbestaanbaar met de beginselen van het Gereformeerde kerkrecht.

12º. Wat staat ons te doen, om eenzijdige de algemeene overtuiging in de onderscheidene kerken te bewerken, en anderzijds praktisch de hereeniging der kerken voor te bereiden?

Na vaststelling van dit Agendum sloot de heer Dr. van den Bergh te vijf ure de zamenkomst met dankzegging, en wierd aan de heeren de Cock, Kuyper en Rutgers in mandaat gegeven, in den loop van den avond de inleiding van de 12 punten van het Agendum onder de zes aangekomenen te verdeelen, waarbij als regel wierd vastgesteld, dat deze inleiding zooveel mogelijk bij wijze van stellingen zou worden gegeven.

Terwijl ten slotte nog werd afgesproken, dat een eensluidend verslag van deze zamenkomst geplaatst zou worden in de *Bazuin* en in de *Heraut*.

VAN DEN BERGH.
DE COCK.
KUYPER.
RUTGERS.
VAN VELZEN.
WIELENGA.

Utrecht, 6 October 1887.

Het Christelijk Gymnasium.

Verleden Vrijdag had in het Militair Tehuis te Utrecht de Vergadering plaats van de Vereeniging tot oprichting van een Chr. Ger. Gymn. Wel was die Vergadering reeds op de Centrale Pastorale Conferentie te Amsterdam aangekondigd, en in *Bazuin* en *Standaard* bekendgemaakt. Maar de opkomst der leden was bedroevend klein.

Hoog was de verwachting van het Bestuur niet gespannen. Maar zelfs die geringe verwachting werd nog beschaamd. Van den dag harer oprichting af heeft de Vereeniging weinig sympathie gevonden. De beide eerste algemeene vergaderingen, waarop het reglement werd vastgesteld en waarvan een krachtige beweging had moeten uitgaan, werden slechts door een klein getal belangstellenden bezocht. En zelfs onder dezen waren er velen, die voor het welnslagen geen geloof en geen hope hadden.

Dat niet alleen. Maar daar waren er ook, die spraken: wat gaan ons de kinderen der rijken en gegoeden aan! Willen zij hun zonen opleiden tot advocaat of dokter, tot natuur- of letterkundige, dat ze dan zelve al de kosten dragen. Wij moeten onze kinderen ook wel op eigen kosten voor allerlei ambacht of beroep laten opleiden; en wat meerder recht heeft een advocaat boven een kruidenier, of wat onderscheid is er tusschen een bakker of een dokter! Ware het ook alleen voor de aanstaande predikanten onzer kerk, de zaak stond anders. Maar daaraan is na de jongste versterking onzer Theol. School na het door de Synode verleende recht, om nog een Doctor in de letteren erbij te benoemen, niet de minste behoefte. Desnoods en in het uiterste geval worde de litterarische studie aan de Theol. School nog versterkt en uitgebreid, maar een eigen volledig Gymnasium heeft op onzen steun niet te rekenen!

Geen wonder, dat het Bestuur der Ver-

eeniging door zulke stemmen niet bijster bevestigd werd, en dat het in eigen kring het weinig geestdrift nog aanmerkelijk bekoelen zag. Nu heeft wel men verlangd, dat juist dat Bestuur de sympathie en geestdrift, die het slechts bij enkelen ontmoette, opwekken en vermeederen zou. Men heeft het hard gevallen, dat het niet genoeg van zich hooren liet, dat het stil zat, dat er geen kracht van uitging. En dat is tot op zekere hoogte waar. Het had meer, het had anders kunnen doen. Maar stil zat het toch niet. Het trachtte correspondenten te benoemen, maar ontving vele dankjes. Het stelde pogingen in het werk, om leden te winnen, maar velen wilden eerst afwachten en loezien. Het droeg aan enkele mannen op, om bij sommige kapitalisten de zaak op 't hart te binden en hun geldelijke steun te verwerven, maar het was bij de meesten aan doovemans ooren geklopt; slechts een enkele beloofde eenigen belangrijken steun, als het gymnasium bestond. Het liet enkele artikelen schrijven in de *Bazuin*, maar het geschreven woord vond weinig weerklank.

Nu had het Bestuur hier en daar voordrachten kunnen laten houden ter bepleiting van deze zoo belangrijke zaak. En zonder twijfel zou dit gevolg hebben gehad en leden gewonnen. Maar afgedacht daarvan, dat dit toch slechts op enkele plaatsen had kunnen geschieden; langs dien weg kwamen we toch niet tot bereiking van het doel.

Immers, het Bestuur kan zich vergissen maar meende van den beginne aan te moeten onderscheiden tusschen een kapitaal benodigd om de stichting te doen verrijzen, en contributien van leden, die dienen konden om de jaarlijksche tekorten der bestaande stichting althans gedeeltelijk te dekken, maar nooit genoegzaam zouden zijn om het gymnasium tot stand te brengen. Vandaar dat niet zóó sterk op werking van leden aangedrongen werd, als anders noodzakelijk ware geweest. Al had de Vereeniging een duizend leden geteld, wanneer er geen uitzicht geopend werd om binnen betrekkelijk korten tijd het gymnasium te stichten, ze zouden toch succesloos hebben bedankt. Gelijk trouwens de ervaring nu reeds duidelijk toont.

De groote vraag was dus terstond: hoe komen we aan een stichtingskapitaal? Misschien ware dat te vinden geweest, als er eene leening had kunnen uitgeschreven worden tegen 4 of 4½ %. Maar daar was geen denken aan. Het onderwijs rendert nooit, en kost te meer, naarmate het in grooter bloei zich verheugt. En renteloze aandelen en giften te verkrijgen, dat stuitte op tal van bezwaren. Zelfs in de bloeiende jaren 1872-'75 werd het benodigde fonds niet verkregen; eene som van 67000 gulden werd bijeengebracht. Maar het bleek weldra en van alle kant, dat de weinige pogingen, daartoe thans in het werk gesteld, met onvruchtbaarheid werden geslagen.

Onder zulke auspiciën had Vrijdag l. l. de Vergadering plaats. En toen ook deze door schier geen leden werd bezocht, rees de vraag of het niet tijd ware den arbeid voorloopig te laten rusten. En al vond de Vergadering geen vrijheid om de Vereeniging te ontbinden en de leden met hun contributie te bedanken, zij meende toch, dat van de totstandkoming van een Christ. Geref. Gymnasium vooreerst niets komen kon. De maatschappelijke en kerkelijke toestanden zijn aan deze gewichtige zaak thans niet bevorderlijk. Op andere voortreffelijke werkzaamheden is thans de aandacht van ons christelijk volk gevestigd.

De belangstelling wordt op dit oogenblik door andere zaken in beslag genomen.

Zoo is er veel, dat het mislukken van deze poging verontschuldigen kan. Zelfs is het te verklaren, dat vele ouders, die zonen op 't gymnasium hebben of binnenkort daarheen zullen zenden, niet zoo krachtig steunden, als verwacht kon worden. Want vele ouders zouden, wanneer ze niet werden geholpen, toch hun zonen van het Christelijk gymnasium geen gebruik hebben kunnen laten maken. En vele anderen verkiezen het, om afgedacht zelfs van de kosten, hun kinderen bij zich aan huis te houden en ze naar openbare scholen te zenden dan om ze elders aan vreemde leiding toe te vertrouwen, al kunnen ze dan ook op Christelijke inrichtingen ter schole gaan.

Maar al deze overwegingen kunnen de dringende behoefte aan een Christelijk Gymnasium niet omverstoeten. Het Christelijk beginsel, dat we op de lagere school voorstaan, eischt toepassing ook op het Middelbaar en Hooger Onderwijs; en te meer, naarmate juist op dit hooger terrein het gevaar te grooter is en karakter en verstand beide van onze jongelingen te meer bedorven wordt. Wat dan ook verontschuldigd kan worden; niet de onverschilligheid waarmede deze zaak door het Christelijk publiek tot dusverre is opgevat. En deze zal toch waarschijnlijk niet wijken, zoolang men de dingen niet van eenigszins algemeen, Universitair standpunt gaat beschouwen, en in de wetenschap niet iets anders en hoogers gaat zien dan een kruidenierszaak, en in de Universiteit iets meer dan eene tabaksaaffaire. Eene hope is er echter; dat het Zetitsch Gymnasium, hetwelk op gereformeerden grondslag staat, binnen niet al te lang tijdsverloop zonder eenig wetenschappelijk of kerkelijk bezwaar ook door onze ouders tot plaats van opleiding voor hunne zonen gekozen kan worden.

H. BAVINCX.

Friesche Zendingsdag.

Amice!

IV.

»Gij zijt mij veel te kerkelijk,» zoo begon de referent Ds. Dekkers van Jour, gij wilt alles in betrekking tot de kerk hebben: school, zending, allerlei inrichting en staat het niet in nauw verband, dan mist

het levens vatbaarheid. Het is zoo, dit wil ik, en mij dunkt niet geheel ten onrechte. Zomin een visch buiten het water, zomin kan Evangelisatie-arbeid buiten de kerk, om die reden trok het hem aan een inleidend woord te spreken over: »Hoe zou de gemeente in haar geheel het best deelnemen kunnen aan het werk der Inwendige Zending met eenige aanwijzing wat daartoe behoort.»

De volgende gedachten gaf hij ter overweging: Elke Evangelisatie-arbeid behoort in de gemeente te wortelen en van haar uit te gaan, anders vervloet zij;

Niet een deel, maar de gemeente in haar geheel hebbe er deel aan te nemen;

Elk behoort op zijne wijs met de gave te arbeiden; en eindelijk aanwijzing, wat daartoe behoort.

De gemeente in haar geheel is een koninklijk priesterschap. Zij heeft de roeping de deugden te verkondigen van Hem, die haar riep uit de duisternis tot zijn wonderlijk licht. Waar zij ophoudt, zich aan hare roeping te wijden, berokkent zij zich zelve schade en gaat het haar als een lichaam, dat niet werkt. Het vervalt, het verliest zijne kracht, zijn groei en bloei. Voorbeelden te over zijn er, die het treurige bewijs leveren, dat waar niet gewoerd wordt met de door God verleende gave, daar ook afnemend valt te bespeuren. Elke gave Gods heeft ontwikkeling nodig of zij vermindert, en zoo is het te verklaren, dat zoo weinig de liefde openbaar wordt, wijl deze gave zoo schandelijk wordt verwaarloosd.

En het zondige zeggen, dat elk niet geschikt is voor den arbeid der Inwendige Zending, moet ophouden, want ofschoon ieder noch geroepen, noch bekwaam is het Evangelie te prediken, toch heeft elk althans één talent ontvangen, waarvan hij eens rekenschap zal moeten afleggen.

Kunnen wij geen duizenden bereiken, kunnen wij geen honderden bewerken, God heeft ons allen in een kring gezet, waar voor ieder wel wat te doen valt. Onze naaste omgeving moet ten minste eenigszins den invloed gevoelen, welke er van ons uitgaat, en wij hebben wel toe te zien, dat die invloed een opbouwende karakter drage. Zelfs de vrouwen kunnen hier heel wat uitrichten, wijl zij vooral op 't jeugdige kinderhart veel uitoeffenen kunnen, en uit de geschiedenis der kerk is het duidelijk, welke uitnemende vruchten de arbeid der vrouwen gedragen heeft voor het koninkrijk Gods. Niet met veel rumoer, maar in alle bescheidenheid behartige ieder zijn werk, en zoo zal er eene reuke Christi van ons uitgaan in de wereld, welke er toe bijdragen zal, dat de aandacht meer valt op het bijbelsche Christendom. Bij alle verscheidenheid van gaven zij er eenheid van streven, veel te lang zijn er krachten ongebruikt gelaten.

Werd ons ten slotte de vraag voorgelegd, welke de uitnemendste werkkraft is in 't werk der Inwendige Zending, dan mag het antwoord niet raadselachtig zijn. De Geest van den Heere Jezus Christus woont en werkt immers in de gemeente, en deze Geest dringt vanzelf tot den arbeid, zoodat wij verstaan leeren, al is het in geringere mate, wat Paulus betuigde: »De liefde Christi dringt ons.» Zij dringt en perst om openbaar te worden in werken der barmhertigheid en voorzeker naar mate het geloofsleven gezonder wordt, naar die mate zal de kracht heerlijker te voorschijn treden.

Hoeveer zich deze arbeid wel behoort uit te strekken? Wie zou nauwkeurig de grenzen kunnen afbakenen? In 't midden der gemeente hebben wij te zorgen voor geregelde bediening van het Woord, aanhoudend onderwijs in de leer des heils, zorgvuldig huisbezoek, armverzorging en tal van vereenigingen. Misschien dat, zij tusschen twee haakjes gezegd, — het niet verkeerd zou zijn, indien eens het volle licht opging over de rechte beoelending der armen, vooral hier in Friesland.

Daarenboven bij het toenemen van dronkenschap en wereld gezindheid, mag de Zondagsheiliging wel in ere gehouden worden, en in den strijd met het ongeloof onzer dagen is de Christelijke school een machtig wapen, want anders zouden de zeven liberalen, die in de Tweede Kamer voor wijziging van art. 194 gestemd hebben, niet op zooveel tegenstand hebben gestuit.

Ook de pers heeft veel betekenissen en kan veel nut afwerpen ten bate van de gemeente, en zoo zouden nog vele taken van arbeid kunnen genoemd worden o. a. Zondagscholen voor verwaarloosden, doch wij kunnen het er voor dit oogenblik mede doen.

Het arbeidsveld is onafzienbaar groot. De schare ontrouwen, die gevaar loopen geheel te verbasteren, groeit dagelijks aan. En wat wordt er weinig opeget. Menig onder vraagt slechts als zijne kinderen anderen moeten dienen, naar het hoogste loon zonder acht te geven, in welk eene omgeving het kind geplaatst wordt. Van eigen huis uit is er heel wat te doen en allen zijn geroepen tot den strijd voor de eere van den Naam van Christus. De gemeente toch is Zijn Bruid en zalig is hij, die wakende bevonden zal worden in den dag zijner toekomst.

Ook thans was het: weinig tijd voor discussie. De Heer van Munster sprak nog een warm woord voor de Militaire Tenuizen, en Ds. Diemer trok van de gelegenheid partij om de belangen van de gemeente te Holwerd op 't hart te drukken. En niet vruchteloos, gelijk hij reeds gezien kunt hebben in de opgaven van de *Bazuin*.

Hoevel ik niet veel meer te schrijven heb, wil ik toch maar eindigen, want anders wordt deze brief te lang. Wat overblijft, komt gij de volgende week wel te weten. Aangenaam zou het mij intusschen zijn, dat de practische wenken van Ds. Dekkers ter harte werden genomen, t.t. BOUMA.

Waarschuwend.

Dezer dagen ging een arbeider te Den Ham (Overijssel) met zijn vrouw naarden akker om aardappelen te rooien, hun tweejarig kind zonder opzicht in de wieg thuis achterlatende. Opeens hoorden zij het kind hevig schreeuwen en in allerijl teruggekeerd, vonden zij het in deerniswaardigen toestand. Het varken, dat losliep, had bij de wieg weten te komen en beeft het kind stukken vleesch uit het bovenbeen. De aanstonds ontboden geneesheer verbond de wonden, maar verklaarde, dat de toestand van het kind zorgvol is.

Une-kollekten.

Als totaal van 525 Locale Komitees geeft de 19de Lijst in de *Stand*. de som aan van f 89,605,85.

Personen of Beginselen?

De *Nieuwe Sprokkelaar* van 23 Sept. schrijft naar aanleiding van ons stukje *Christelijke-pers-manieren* in Nr. 37 van de *Bazuin* een artikel onder den titel *Kuyper-verheffing*; van welke ondeugd nota bene ons blad beschuldigd wordt, zoo zeer, dat het respect voor ons orgaan daardoor geschokt is bij haar.

Uit dat schrijven openbaart zich alweer, hoe de anti-doleerenden, — gelijk ook de Ethisch-irenischen steeds deden, nobele figuren onder hen daargelaten, — nu zij het op het terrein van beginselen verliezen moeten, of hun eigen geweten hun in het aangezicht vliegt, de personen der leiders aanvallen.

Nu kan men de personen niet van de beginselen scheiden, en vooral kan men dit niet in een publiek persoon. In zoover mag men dan gerust de personen erin mengen. Dit weet zelfs een jonge of nieuwe *sprokkelaar* als journalist ook wel. Een publicist is zoowel als een staatsman eenigermate publiek eigendom. Een één is de ziel van de partij, doch die daardoor dan ook wel eens te veel op zijn kerfstok krijgt. Dit leert de historie van Granville tot Thorbecke, maar ook van Bilderdijk tot Groen en Kuyper.

Schandelijk is het echter, wanneer de waarheid wordt vertreden door de hoofdzaken voor bijzaken te laten liggen, en soms leugen en laster moet dienst doen. Dit deed ons de pen opratten. De dooden kan men niet laten rusten in den strijd tegen de Doleerenden; hunne woorden moesten als boetpredikaties dienst doen; (maar men wacht zich die woorden met aanhalings-toekens te laten drukken.) Over dat feit springt de *N. Sprokk.* heen. Het Europeesch brandmerk: »wacht u voor dien Jezus!» drukt men zonder enig argument op alle Doleerenden, als volgelingen van Prof. Kuyper. Hebben dezulken wel ooit bedacht: dat de z.g. Jezuïetische theorie »het doel heiligt de middelen» in 's menschen hart ligt? Hebben zij nog nooit in zichzelfden bespeurd, dat vooral de Protestant, met zijne vrijheid in Christus, vooral in onze dagen, steeds heeft te zuchten: Heere, bewaar mij voor dien gruwel, dat ik leestellingen pasklaar zou maken voor de praktijk die ik het liefst wil? Smaakt de vijand geheel zonder aanleiding: »men kan zelfs met den Hemel schipperen?»

Wat Groen zoovele jaren ondervonden heeft, daarvan heeft ook Dr. Kuyper sedert zijn optreden ruim zijn deel gehad.

Maar het onchristelijkste en lafste in dien strijd was en is: dat de aristokraten geniep den burger Groen tegenwerken en toch van zijn brein teelden; gelijk de hoogkerkelijken als een soort »witte terroristen» den kollega Kuyper, van zijn *Kerk-visitatie* af tot zijn *Traktaat* toe, als een van hunsgelijken steeds gelijkvloersch trachtten te houden en te veteren, — maar wel van zijn prestige teren wilden. Zij konden dit en dat óók wel; Kuyper niet op een pedestal!

Nu hun dit niet gelukte, en hij eindelijk de strikken ontkomen is, schijnt niets te slecht te zijn, om Dr. Kuyper, en nog eens Prof. Kuyper, het te doen ontgelden. Allerlei onhebbeligheden en flauwtjes moeten dienst doen, zelfs goddelooze verguizingen.

De *Nieuwe Sprokkelaar* is nog jong, laten we haar dan herinneren.

Indien Dr. Kuyper niet een goede hoeveelheid »stemmigheid» of objectiviteit en stalen veerkracht bezeten had, dan ware b. v. de *Standard* niet reeds vijftien jaar oud geworden; terwijl Groen reeds binnen vijf jaren de uitgave van het dagblad de *Niederlander* moest staken, om de tegenwerking der Ethisch-irenische partij. Groen heeft altijd en veel gearbeid en geofferd voor onze goede zaak, maar begon eerst op 50-jarigen leeftijd aan den slavenarbeid der journalistiek; Prof. Kuyper heeft zijn besten mannelijken, van 35 tot 50-jarigen, leeftijd daaraan gewijd; en met schitterenden uitslag; al kon hij waarlijk het genoegen wel op. Dit zou hem niet gelukt zijn, indien de liefde voor de kerkelijke zaak, het geloof in en de ijver voor eene roeping in Moederkerk en Vaderland, hem (geen kracht hadden geschenkt om boven de kleinzieligheden en bestrijdingen van broeders en Samaritaansche tempelbouwers verheven te zijn. (Ons dunkt, wanneer iemand reeds voor 14 jaren zich zoo duidelijk en intiem heeft verklaard, ook al om later, als Dr. Kuyper in *Confidentie*, bl. 34-49, dan moet men hier eerbied voor hebben; doch in plaats hiervan wordt nu zelfs gelasterd, dat Dr. Kuyper geschreven heeft: dat hij door een *roman* te lezen bekeerd is!)

Zoo wist hij ook de kerkzaak van de politiek meer los te maken door de *Heraut* en de *Standard* weer twee te doen worden, opdat beide niet zouden omkomen in 't politiek-kerkelijk gekibbel van hen, die koste wat kost, allereerst het Genootschap wilden handhaven.

Hem is het daardoor gelukt verder te komen, dan Groen had durven denken, en

een staats-partij te formeeren en organiseren; terwijl de veldheer zelfs voor den eenvoudigen krijger getoond heeft: dat hij zijn terrein en dat van den vijand overbest kent; ook nu en dan zijn strijdgenooten van optimisme durft te genezen; en zijn *leader*-schap durft blootstellen aan de wisselvalligheid eener stemming.

Doch een en ander behoort nog te veel tot het heden. Men noodzaakt ons te zeggen, wat ieder weet. De historie zal echter in latere jaren haar kritiek doen hooren.

Maar nu Prof. Kuyper heeft durven komen, waar hij thans staat, en zijne poging tot *Vrijmaking der kerk* uitwerping van hem en zijne lotgenooten en nitreding der Doleerenden is geworden, heeft hij minstens recht daarnaar te worden beoordeeld; in plaats van verguisd, gelijk de achterblijvers, de halven en de nieten, hem doen; waardoor zij echter steeds meer in de oogen van het volk hun zaak bederven, en nog dieper zullen zinken.

De geheele houding der anti-Doleerende pers sprekt het uit, dat zij, of niet het minste gevoel heeft van de snoodheid der achterblijvende leeraren, of zoo vermetel is van zwart wit te willen redeneeren; en . . . Belial met Christus wil vereenigd houden niet alleen, maar Belial tot Christus wil verheffen.

Wat bazelt men van scherpe uitdrukkingen? Indien dezen zwegen, de steenen zouden haast spreken. Een anti-Synodale *Byeneorf* van Marx, zoo schrijnend en vlijmend, ontmaskerend en vernederend als hij is, mocht tegen de beginsel-schennis der Hervormde Staatskerken aangewend worden! Elia durfde de Baalpriesters ook wel aan. Doch de afgodjes der achterblijvers in hun ongeloof, zoo men engelzjes moeten prijzen.

Dat gelukke hun evenwel niet. Eerst de euveldaad bekeken, en dan wat er van gezegd wordt, zoo ge wilt. Niet die mantel van Dr. Vos, dat stuk kleed, maar het publieke feit dat die mantel bemantelt, valt onder de kritiek. En gij jeugdige sprokkelaar, aanklager, ja medevervolger uwer broederen, had minstens tegelijkertijd moeten melden, dat Prof. Kuyper dat bewuste stuk (*Heraut* 475 en 476) heeft ingetrokken. Hij had dit o. i. niet behoeven te doen, maar het feit toont, dat zijn gevoeligste plek ook zijn nobelste is — en dan hadt gij het niet weder als een grieven mogen voorstellen. En als gij de scherpste woorden aanhaalt, moet gij ook het zinsverband aangeven in zulke teere zaken.

Over de praesties, dat Dr. Kuyper Kampen als een Simson overvallen zal, of dat de *Bazuin* hem te veel verheft, doen wij nu verder tegenover een blad, dat een 40-tal weken oud is, het zwijgen toe. Maar hopen, dat de redactie zich nog eerst bedindend bezinnen zal, eer zij zoo verder gaat.

Voor vijftig jaar heeft in de Gereformeerde kerk van Nederland broeder-vervolgung plaats gehad, en de zedelijke achteruitgang der vervolgers of stille aanschouwers is nog bij dezen en genen aan te wijzen! Thans bij de tweede uitreding is de schare van Christen-leeraars die welbewust hun getrouwe medebroeders helpen vervolgen, tot zelfs de armen toe, schrikwekkend groot, bij toen vergeleken. Wat spelt dit alles? . . . De Heere behoeft land en kerk, maar het vreeselijkste is te-duchten, als in de patriottent-tijden!

Wij hopen echter niet op te houden, om het volk te waarschuwen: hoort naar zulke leidslieden niet. Het is nog de oude geschiedenis: de priesters en schriftgeleerden hebben Jezus of zijn Koningschap verworpen; dezen verleiden de schare. Wie hunker nu nog om persoonlijke en niets waarde, of ook stoffelijke en vleeschelijke beweegredenen zijne ogen sluit voor de teekenen der tijden en Gods bestuur in deze tweede scheiding: — wij denken in betrekking tot hen met ontzetting aan uitspraken der Schrift, als Zach. 11: 17.

»Wee den nietigen herder, den verlater der kudde! Het zwaard zal over zijn arm zijn, en over zijn rechter oog; zijn arm zal teneenemaal verdorren, en zijn rechteroog zal ten eenemaal donker worden.» En Zach. 13: 3.

»En het zal geschieden, wanneer iemand meer profeteert, dat zijn vader en zijne moeder, die hem gegeneerd hebben, tot hem zullen zeggen: Gij zult niet leven, dewijl gij valsheid gesproken hebt in den naam des Heeren; en zijn vader en zijne moeder, die hem gegeneerd hebben, zullen hem doorsteken, wanneer hij profeteert.»

Christelijke Verzorging van Krankzinnigen en Zenuwlijders.

Het derde Jaarverslag dezer Vereeniging en van haar Gesticht *Veldwijk*, over April 1886—April 1887 is ons toegezonden.

Meermalen hebben wij deze zaak en stichting aanbevolen. Beginsel en doel liggen reeds in den naam: »Christelijke Verzorging» van dwazen. Van kranken in de hersenen of in de ziel, in het zenuwgestel of in het gemoedsbestaan? Het is immers meestal niet uit te maken, waar de ziekte schuilt?

Heel best, zegt de stofvergoder, het zit hem in het bloed, of in het hoofd, of waar ook; in elk geval: in het stoffelijk bestaan van den mensch. Een geestelijk bestaan erkent hij niet.

De Christen redeneert hier echter niet zoo luchthartig en dierlijk over. En daarom zoekt hij het eerste geneesmiddel in de geestelijke behoeften der *beklagenswaardigsten* onder de menschelijke lijders. Want de beklagenswaardigste lijders zijn deze zieken, al kennen zij niet die folterende lichaamsmart, waardoor wij, oppervlakkige menschen, nog eer medelijden en ontferming koesteren.

Onverwacht, als 't ware, is de Christenheid in Nederland ook op dit terrein in konkurrentie getreden met de partij des ongeloofs, die in dezen het monopolie of

althans de klandizie heeft in den lande. Ongedacht, is deze zaak zoo spoedig, tegen de berekening zelfs, uitgedijd. Het Staats-toezicht geeft zelfs aan de verpleging naar haar paviljoen-stelsel de voorkeur. De oprichters hebben niet geschroomd, deze *kostbaarste* der methodes aan te vatten — en met welken uitslag totnogtoe!

Zoo iets kostbaars kan ook alleen Christelijke filantropie ondernemen, omdat de liefde vooraan zit — en deze niet eerst zegt, als bij andere wereldsche ondernemingen: zooveel winst moet er vóór alle andere dingen eerst af! De hoop der geldschieters is aanvankelijk ook niet beschaamd; — en wij hoorden, dat er reeds mannen gevonden worden, die er hunne tienduizenden in durven steken.

Wie geheel op de hoogte wil zijn, koop en leze dit verslag.

Trots den slag, die de stichting in het verlies van den jeugdigen Dr. R. Klinkert trof, is zij ook dezen te boven gekomen, en heeft de meer bejaarde Dr. C. Vermeulen, de leiding als Waarnemend Geneesheer-Direkteur op zich genomen. Wij wenschen ZED., alsmede Mijnh. en Mevr. Chevallier, en de Bestuursleden, de H.H. L. Lindeboom, D. K. Wielenga, Jhr. A. Th. M. van Asch van Wijk nog lang kracht en lust toe, om zoo lang noodig die zaak te blijven beheeren — ook al ligt ze in sommige opzichten wellicht meer buiten de sfeer van eigen werkkring.

In dit verslag vindt men voorts de Rede van den Voorzitter over het verband tusschen geloof en wetenschap in zake de geneeskunde voor Krankzinnigen, en verdere statistiek en reglementen.

Ingezonden.

Ter Nagedachtenis.

Op Vrijdag den Zesden October i.l., werd, op de Oosterbegraafplaats te Amsterdam, het lijk ter aarde besteld van onzen onvergetelijken broeder, de heer *Christiaan Dijkman*, oud-Directeur van de cellulaire gevangenis te Amsterdam.

Onderlingen en diakenen droegen het stoffelijk overschot van hun medebroeder, die en de gemeente Arnhem en de gemeente te Amsterdam, vele jaren als Ouderling gedieft had, grafwaarts.

Bij dat graf stonden de eenige zoons des overledenen en andere bloedverwanten met een aantal belangstellenden, die allen, min of meer gevoelden, dat ons in Dijkman weder veel is ontvallen.

In het sterfhuus zaten de treurende weduwe en de dochters, haar smart uit te weenen. Een teeder liefhebbend echtgenoot en Vader werd, na een zeer smartelijk lijden van eenige maanden, aan dit gezin, dat den steun en de leiding des Vaders nog zoo noodig had, ontnomen.

Het woord der drie leeraren en van den heer Brède, als medebestuurder van het plaatselijk Comité, de Unie een school met den Bijbel, bij de geopende groeve gesproken, drukte uit wat in veler harten omging: eene mengeling van diepe smart over het verlies en van blijde hoop op een zalig wederzien voor den troon des Lams.

God had aan Dijkman veel gegeven, dat hem binninnelijk maakte voor wie hem kenden. Hij was een eerlijk man, die zich nooit zijn overtuiging schaamde. In het kerkelijke streng afgescheiden, in het staatkundige *Matruksaan*, was zijne richting zoo sterk mogelijk gekleurd. Maar als tegenwicht had hij een diep gevoelig hart. Het versje voor de poort van het oude Amsterdamse Rasphuis.

»Schrik niet, ik wreek geen kwaad maar dwing tot goed;

Straf is mijn hand doch lieflijk mijn gemoed.»

leerde men in den handel en wandel van dezen gevangengebewaarder verstaan. Velen die, helaas! den Directeur hebben leeren kennen op de plaats waar hij te bevelen had, hebben bij zijn leven menigmaal betuigd en zullen het na zijn dood in dankbare herinnering houden, welk een deelnemend vriend Dijkman zich toonde, voor allen met wien hij in het verschrikkelijk verblijf in aanraking kwam.

Niettegenstaande de godsdienstige en staatkundige richting van Dijkman niet tot de toongevende behoorde, is hij van den laagsten rang in den dienst van politie en Justitie tot de boogte betrekking, die hij te Amsterdam bekleedde, opgeklimmen. Hij was kind der voorzienigheid op in het ooglopende wijze. En daarbij had hij een open oog zoowel voor de belangen van het recht en de majesteit der justitie als voor de godsdienstige en maatschappelijke belangen der gevangenen. Met wijlen den Minister *Modderman* en andere autoriteiten, heeft hij, jarenlang, naar den aard zijner betrekking, tot dit doel samengewerkt, en genoot hij veler hoogachting en waardeering.

Slechts kort mocht hij de rust genieten die hem, na een halve eeuw trouw den lande diende te hebben, geschonken werd. Wat hem die rust dragelijk maakte was het denkbeeld, dat hij na zijne krachten onverleidelijk wijken kon aan de vervulling der plichten van het ouderlingambt, en velerlei bemoevingen in het belang van het koninkrijk Gods. Zijne veelzijdige menschen en wereldkennis, zijne gemoedelijkheid en ongeveinsde godsvrucht, stelden hem in staat, om in den omgang met menschen toetsen aan te slaan, die anderen, zoo niet konden treffen.

En nu is het voorbij, en is ons slechts de herinnering gebleven van een hartelijken broeder en lieven vriend gehad te hebben. Hij rust nu aan den boezem zijns Heilands, wien hij zich nooit geschaamd heeft, wiens naam hij voor de menschen, een lange reeks van jaren, ongeveinsd heeft beleden. Geve de Heere zijne weduwe en zijne kinderen in dat zelfde geloof te leven, en alle zorgen op Hem te werpen, die gezegd heeft: Ik zal u niet begeven, Ik zal

u niet verlaten. En moge het ons, die oudere en jongere tijdgenooten, de een na den ander, ten grave moeten brengen, opwekken om dagelijks te leven in het gevoel dat de tijd voorts kort is, en in het diep besef dat zij alleen gekroond worden die wettelijk hebben gestreden. GISPEN.

Hooggeachte Redacteur!

Aangenaam zal het mij zijn indien U dit schrijven in de *Bazuin* opneemt.

»Iets over Schouwburgen»

Toen ik onder dit opschrift in de laatste *Bazuin* de gedachten van Luther over den schouwburg las, vroeg ik mijzelf af, welke strekking die woorden zouden kunnen hebben, of wat er mede bedoeld werd. Tot nu toe heb ik te hoogten dank van de *Bazuin* om te gelooven dat zij ons de vrijheid geeft voor het bezoeken van den schouwburg, al zouden we het alleen willen doen om de Latijnsche taal te leeren. Als ik mijn Bijbel lees, geeft hij mij niet door één tekst of door één woord de vrijheid daartoe, maar integendeel roept God mij en alle jongelingen toe: »Komt niet op het pad der goddeloozen en treedt niet op den weg der boozen.» Of mag de Christen-jongeling een vreemde taal of iets anders leeren door een middel, hetwelk hem gevaar doet loopen dat hij tijdelijk en eeuwig ellendig wordt; mogen zijne ouders of mag hij zelf dit gevaar trotseeren? temeer omdat dit middel naar mijne bescheiden meening volstrekt onnoodig is. Als Gods Woord, onze ouders of opvoeders en zoovele andere middelen er ons op wijzen en met drangreden ons bij bepalen hoe wij ons moeten gedragen in alle omstandigheden en tegenover alle menschen, is dan de schouwburg nog noodig om het ons aanschouwelijk voor te stellen! Stelt de maatschappij zelf het ons niet aanschouwelijk genoeg voor? Helaas, meenige tragedie wordt dagelijks afgespeeld die wellicht als comédie begon.

Wat betreft het nithuwelijken door ouders, geven de Schrift en eigen oordeel en ervaring daarvoor geen voldoende wenken? En onze jongelingen en jongedochters? als zij misschien meenen, tot het doen eener goede keuze de schouwburg noodig te hebben, ben ik zoo vrij hen te bepalen bij Spreuken 31. Als Luther zegt:

»Christenen mogen er zich niet geheel van onthouden, omdat er wel eens grove zonden in worden genoemd en aangetoond, want dan mogen zij om dezelfde reden den Bijbel niet lezen.» — dan heeft hij mogelijk op dat oogenblik vergeten, dat de Bijbel een heilig en van God-zelf gegeven boek is om ons te heiligen, terwijl de schouwburg een remedie is van den duivel om ons te verderven. Eenige regelen vóór het stuk ingeschil geeft de *Bazuin* ons te lezen: Raadgevingen van M. Chejne aan studenten, waarbij ik onder meer lees: »Maar bovenal zoek wel de tegenwoordigheid Gods.» Zou M. Chejne het met Luther eens zijn in deze zaak? Wij lezen in de Schrift: »indien iemand wijsheid ontbreekt, dat hij ze van God begeere. Die overvloedig geeft en niet verrijkt.» Deze waarheid sluit echter de geoorloofde middelen volstrekt niet uit. Maar zou een jongmensch niet beter en met meer vrucht studeren als hij het biddend en met nauwgezeten ijver doet, dan wanneer hij den schouwburg als hulpmiddel te baat neemt, waar zijn ook telkens rust op dames, gekleed in gedecolleteerde costumes — om maar niets meer te noemen? God zegt dat wij alles moeten doen tot Zijne eer; hoe men tot dit einde den schouwburg kan bezoeken, zelfs al wenscht men nog zoo vurig Hem later door zijne verkregen kennis te verheerlijken, is mij een raadsel.

Men zal mij waarschijnlijk tegemoet voeren dat de schouwburg oorspronkelijk goed was en dat ware Christen-dichters, als Da Costa en anderen, tooneelstukken hebben vervaardigd. Ik zou daarop antwoorden: wat het eerste aangaat, ik ben niet genoeg met de vroegste geschiedenis van het tooneel bekend om daarover te kunnen oordeelen, echter neem ik het in geen geval onvoorwaardelijk aan; vervolgens zou ik vragen of die dichters hebben bedoeld, hunne letterkundige voortbrengelen op te voeren in schouwburgen, en of iemand wel eens een positief Christelijk blij- of treurspel heeft aangekondigd gezien? Daar de Redactie de gedachte van Luther niet af- of goedkeurde, zal ik gaarne, van hare of van een andere zijde, op deze eenvoudige opmerkingen een antwoord in de eerste *Bazuin* lezen. Indien ik zoo vrij mag zijn, mijnen mede-jongelingen, die misschien het théâtre wel eens wilden bezoeken, een raad te geven, dan is mijn vriendelijk verzoek aan hen:

Begeeft u in de eenzaamheid, bidt om ware wijsheid en zegen op uwe studie, leest opletend een weinig in het Spreukenboek en beproeft vervolgens of ge den Heere oprecht kunt bidden om een zegen en bewaring in den schouwburg, en luistert dan naar de stem van uw geweten.

Met hoogachting.

Uw dw. dienaar en broeder,
Ph. C. CARPENTIER.

Arnhem, 27 Sept. '87.
Wij danken den geëerden inzender voor zijn gemotiveerd woord.

Wij hadden bij dat van Luther iets willen voegen in denzelfden geest van den schrijver. Meermalen wees de *Bazuin* op het voortreffelijk woord van J. A. James in *Geschenk van een Christelijk huisvader aan zijn nu oprassende kinderen*.

Een geheel Hoofdstuk wijdt Ds. James aan de vraag:

»Waarom, mijne kinderen, heb ik u niet naar het tooneel gebracht.

Op de bedenking dat het tooneel toch niet voegzaam is voor een predikant of voor zijne kinderen, is zijn antwoord:

»Indien het tooneel in zich zelf goed is, waarom dan ook niet voor den leeraar?

1) Goed verstaan. Zie hieronder.

Red.

Zoo het in zich zelve goed is dan ga hij en leide zijn kinderen en ook anderen ten voorbeeld er heen; maar — en daarop wijst hij op voortreffelijke wijze aan, dat het voor hem, die in de vrees des Heeren leeft onmogelijk is het te bevorderen en spreekt geheel in den geest van het hierboven staande stuk.

Dat het woord van Luther zonder ernstige waarschuwing er tegen in de *Basum* kwam, was, gelijk wij in ons vorig No. zeiden, 't gevolg van eene vergissing. Nog iets. Vele wereldsche menschen zelfs, die het tooneel voorstaan erkennen, dat het gelijk het thans bestaat, niet te dulden is en op de vraag of iemand hunner zijne dochter op de planken zou willen zien, wendden zij zich met verontwaardiging daarvan af. Ook bij de vraag naar de keus van een echtgenoot wijzen wij niet naar het tooneel, maar naar de binnenkamer en het gebed tot God.

A. BRUMMELKAMP.

Vereeniging voor Gereformeerd School onderwijs.

Van Mej. de Wed. J. Bos-Korteweg f 2.50
Oosterwolde (Oldambt).
Door H. Boneschans, Uniegiften met aangewezen bestemming - 4.05
Scheemda.
Door S. Terpstra, giften der Aug. Collecte met aangewezen bestemming - 14.25
J. NEDERHOED, Penningm.
Middelstum, 10 October 1887.

»VELDWIJK».

Wederom is er behoefte aan eenige verplegers en verpleegsters. Ongehuwde broeders en zusters, die lust hebben den Heere in het moeilijke en liefelijke werk der barmhartigheid onder de Krankzinnigen te dienen, worden uitgenoodigd zich schriftelijk aan te melden bij den heer M. J. Chevallier, Secret. te ERMELO.

De vereischte getuigschriften zijn:
a. van een kerkeraad, of, als dat door omstandigheden niet kan, van bekende Christenen. Zonder goed getuigenis van christelijke belijdenis en leven wordt niemand toegelaten tot de samenspreking.
b. Van een bevoegd geneesheer, betreffende de gezondheid, en de geschiktheid van het gestel met het oog op den arbeid.
c. Van personen, in wier dienst men mocht geweest zijn.

De samenspreking met de aspiranten zal plaats hebben, zoo de Heere wil, op »Veldwijk», bij Ermelo, Dond. 27 Okt., 's nam. 2½ u.

Het getal patiënten neemt voortdurend toe, en is nu reeds boven de honderd. Tot ons leedwezen moeten telkens aanvragen om plaatsing worden afgewezen. De 2 nieuwe Tehuizen voor de 3de klasse, wier bouw goed vordert, zouden we nu reeds kunnen gebruiken. Ze kunnen echter eerst 1 Juni '88 geopend worden.

Voor de Ondersteuningskas komen vele verzoeken om hulp. Hoe gaarne zouden we voldoen vooral aan de vraag voor de lijdenden, voor wie tevergeefs hulp is gezocht, helaas, ook bij Diakonien en Kerkeraden. Doch er komt weinig of niets in. Men zou de zijne giften aan den heer A. Th. M. van Asch van Wyck, 2e Penningm., te Utrecht. Hebben niet vele broeders op de openstelling dezer Kas aangezonden, en beloofd daarvoor te zullen werken?

Voor twee der acht Tehuizen ontving »Veldwijk» een flinken Staten-Bijbel ten geschenke. Wie volgt dat goede voorbeeld? Ook voor de meubilering der in aanbouw zijnde Tehuizen wil het Bestuur gaarne bijdragen in meubelen: als ledikanten, matrassen, stoelen enz. en ook wel in geld ontvangen.

Een orgel, geschikt voor de zaal der godsdienstoefeningen en onderlinge samenkomsten, ontvingen we nog niet.

De Leening (4de Serie) is op verrassende wijze voltekend. Daar zijn er die voor vele duizenden tegelijk aandeelen darven nemen. 't Zal hun niet berouwen.

Het Verslag over '86-87 is in de vorige maand alom verzonden aan de Correspondenten, die 't wel reeds aan de leden en begunstigers zullen hebben bezorgd of eerstdaags bezorgen. Wie er geen mocht ontvangen hebben, wende zich tot den Correspondent, of, waar geen Corr. is, tot den tweeden ondergeteekende.

Met aanbeveling in de geboden van al Gods volk,

Namens het Bestuur,
L. LINDEBOOM, Voorz.
M. J. CHEVALLIER, Secr.

Kampen
Ermelo 10 Okt. 1887.

»Veldwijk»

In dank ontvangen:
Door stud. R. Bos, verzameld in de vacantie van eenige zusters te Uithuizen f 10,00
L. L.

K. 12 Okt.

ADVERTENTIE.

Getrouwd:
JOHANNES ROMBOUT
van Haarlemmermeer,
EN
MAAIKE VAN DER BEEK Ld.
GENDEREN,
5 October 1887.

Door dezen betuigen wij onzen hartelijken **DANK** voor de vele bliken van belangstelling, zoo van hier als van elders bij ons huwelijk ondervonden.

Heden morgen beviel mijn Echtgenoot GERRITDIENA VAN DIJK voortspoedig van een welgeschapen **ZOON**. Mijne dierbare en voor mij nog zoo onvergetelijke vrienden in ons Vaderland en daar buiten gelieven dit als bijzondere kennisgeving aan te merken.
G. M. VAN DER LINDE.

HEINO,
den 7 Oct. '87.

Door 's Heeren goedheid voortspoedig bevallen van een welgeschapen **ZOON**, G. DIJK—IMPETA.
STROOBOS, 9 Oct. '87.

Voorspoedig bevallen van een welgeschapen **ZOON**, M. DE BRUIN, geliefde Echtgenoot van
K. KUIPER.
GARRELSWEER, 10/10 '87.

Voor de vele bliken van belangstelling, ons betoond bij ons zilveren huwelijksfeest 2 Oct. jl., betuigen wij onzen hartelijken dank.
J. KARSEN, v. d. M.
L. W. KARSEN—AALDERINK.
KIELWINDEWEER, 10 Oct. 1887.

Heden ontsliep zacht en kalm in zijn Heer en Heiland, onze geliefde Behuwdvader en Grootvader

H. ROOZENDAAL,
in den ouderdom van bijna 93 jaar. Was zijn leven 70 jaar Christi, zijn sterven was gewin.
T. WIJNANDS en kinderen.
AMERSFOORT,
6 October 1887.

Vrienden en bekenden gelieven deze algemeene tevens als bijzondere kennisgeving aan te nemen.

De Heere nam in den morgen van 6 dezer, na een korte, niet smartelijke ongesteldheid, door den dood zacht uit ons midden in zijne heerlijkheid op, onzen geliefden, bijna 93-jarigen broeder en oud-ouderling

HENDRIK ROOZENDAAL.
Onze ontslapen broeder was algemeen bemind in de gemeente en in deze stad, alsook bij velen in andere plaatsen, en mocht velen ook ten zegen zijn. Gelijk hijzelf nu in volmaaktheid, zal dat alles juichen tot Gods eer.
Namens den Kerker der Chr. Gem. Gem.,
J. J. DE VISSER, Praeses.
A. v. BOTTENBURG, Scrib.
AMERSFOORT, 8 Oct. '87.

Voor twee der acht Tehuizen ontving »Veldwijk» een flinken Staten-Bijbel ten geschenke. Wie volgt dat goede voorbeeld?

Ook voor de meubilering der in aanbouw zijnde Tehuizen wil het Bestuur gaarne bijdragen in meubelen: als ledikanten, matrassen, stoelen enz. en ook wel in geld ontvangen.

Een orgel, geschikt voor de zaal der godsdienstoefeningen en onderlinge samenkomsten, ontvingen we nog niet.

De Leening (4de Serie) is op verrassende wijze voltekend. Daar zijn er die voor vele duizenden tegelijk aandeelen darven nemen. 't Zal hun niet berouwen.

Het Verslag over '86-87 is in de vorige maand alom verzonden aan de Correspondenten, die 't wel reeds aan de leden en begunstigers zullen hebben bezorgd of eerstdaags bezorgen. Wie er geen mocht ontvangen hebben, wende zich tot den Correspondent, of, waar geen Corr. is, tot den tweeden ondergeteekende.

Met aanbeveling in de geboden van al Gods volk,

Namens het Bestuur,
L. LINDEBOOM, Voorz.
M. J. CHEVALLIER, Secr.

Kampen
Ermelo 10 Okt. 1887.

»Veldwijk»

In dank ontvangen:
Door stud. R. Bos, verzameld in de vacantie van eenige zusters te Uithuizen f 10,00
L. L.

K. 12 Okt.

ADVERTENTIE.

Getrouwd:
JOHANNES ROMBOUT
van Haarlemmermeer,
EN
MAAIKE VAN DER BEEK Ld.
GENDEREN,
5 October 1887.

Door dezen betuigen wij onzen hartelijken **DANK** voor de vele bliken van belangstelling, zoo van hier als van elders bij ons huwelijk ondervonden.

Tot diepe droefheid van mij, mijne kinderen en behuwdkinderen, overleed heden mijne dierbare Echtgenoot

Maria Garnaat,
in den ouderdom van bijna 64 jaren, waarvan ik ruim 38 jaren met haar in een gelukkigen Echt mocht vereenigd zijn.

Vanwege het vele en smartelijk lijden kon van haar met vollen nadruk gezegd worden. »Zij had een vernederd lichaam»; de zekere verwachting echter dat ik haar eenmaal zal wederzien, als haar vernederd lichaam gelijkvormig zal wezen aan het heerlijk lichaam van onzen gezegenden Heiland Jezus Christus, op wien zij tot in haar laatste oogenblikken haar hoop had gevestigd lenigt veel van onze diepe smart.

Mede namens mijne kinderen en Behuud-kinderen,
W. J. G. BASOSKI, Sr.
DELFT,
6 Oct. '87.

De Standaard

twee dagen na uitgave ter MEDELEZING

aangeboden, á f 1.30 per kwart. franco p. p., door den Boekh. H. BULENS te Winterswijk.

UITGELOOT
Aandeel No. 46 van de geldleening der Chr. Geref. Gemeente.
P. VISSCHER, Scriba.
NIEUW-AMSTERDAM, 7 Oct. '87.

J. PROPER
Orgelmaker te Kampen.
vervaardigt nieuwe

KERKORGELS
in de nieuwste uitvoering en billijkste prijzen; tevens voorhanden Amerikaanse Orgels, Piano's enz. Alle instrumenten worden franco en onder 5-jarige garantie geleverd.

Vereeniging tot Christ. verzorging van Krankz. enz.

Sedert de laatste opgave in dank ontvangen:

aan Contributien: van Mej. M. te Goes f 2,50; door J. G. v. d. Hoogte te Kampen f 10,—; door Ds. v. Hoogenhuize te Dordrecht f 25,—;

aan Collecten: door R. Beukers te Bunschoten, collecte in de Herv. Kerk biduur Dr. v. d. Bergh 31 Juli 1887 f 52,03; Chr. Ger. Gem. te Dordrecht (afd. Kromhout) f 29,45; idem te Deventer f 16,76; idem te Zwolle f 55,—; idem te Drachten f 18,69; idem te Serooskerke f 15,30; idem te Arnhem f 35,35; idem te St. Anna Parochie f 5,—; idem te Medenblik f 16,—; idem te Zevenbergen f 13,—; idem te Boxum f 22,25; idem te Klundert f 12,63; idem te Broek op Langendijk f 27,54; Ned. Ger. Gem. te Driebergen f 29,70; collecte jaarverg. Jong. Vereeniging »Paulus» te Delft f 5,—;

aan giften: door D. Daddens te Haarlemmermeer van diversen f 22,40; door Ds. J. Nederhoed te Middelstum van R. P. te K. f 2,50; door Ds. E. Douma te Drachten, gevonden in de collecte Jaarfeest Jong. Verbond f 1,—; door J. W. Valk te Schoonhoven, van N. N. dankoffer f 5,—; door M. J. Chevallier te Ermelo, van G. de M. te E. f 5,—; K. en G. te K. f 2,13; freule E. v. S. te 's Gr. gedeelte sneeuwcollecte f 50,—; Mej. D. te B. f 5,80; G. te H. f 5,42; Kl. K. te A. f 2,50; Kr. te G. f 10,—; de R. te H. 2 cp. f 1,23; D. B. te H. f 8,—; H. H. te V. f 1,—; R. te V. f 10,02; te zamen f 102,34; van Mej. de H. te R. hemden en andere goederen; van M. te U. twee aand. f 50,— 2de Serie geldleening No. 20c en 22c; van Mej. de H. H. te R. een wagenziekenstoel; van Dw. te S. een Statenbijbel; van een lid der Chr. Geref. Kerk te V. een dito; door W. v. O. Bruijn te Zeist, van N. Versluys te Zevenbergen namens eenige vrienden f 5,—; van G. D. te Z. f 5,—; te zamen f 10,—; uit de bussen van Veldwijk f 100,36;

voor 't Suppleefonds: door M. J. Chevallier te Ermelo van Ds. L. F. C. te R. f 5,—; van J. H. te 's Bosch f 25,—.

Totaal dezer opgave f 664,80.

A. Th. M. v. ASCH v. WIJCK,
2de Penningmeester.

UTRECHT, 10 Oct. 1887.

Voor de verspreiding van Gods Woord over de gansche aarde, is in dank ontvangen:

Van den Heer E. H. Fockens
Westerlee f 5,—
» A. H. Schipper » 1,—
» Wed. Emo Smid » 0 25
» Wed. B. K. Haan » 0 25
» Erven M. S. v. d. Veen » 2 50
Er zijn in ons land tot mijne blijdschap nog Christenen en velen in de Chr. Geref. Kerk die ons blijven steunen, niettegenstaande zij weten, ons werk hier in eenige jaren wellicht een einde zal nemen. Dat toont een rechten blik en een warm hart voor Gods Koninkrijk te hebben.

UTRECHT. H. GRELINGER.
Br. en Buitenl. Bijb. Gen.

SPREUKEN 19 : 17.

Een arm, oppassend SCHIPPER keerde Dinsdagavond te Arnhem terug naar zijn schip en vond het, met al zijne have, verzonken in den Rijn.

De man staat nu broodeloos en van alles beroofd. Het scheepje, reeds zeer oud, is voor herstel onvatbaar. Een nieuw moet gekocht worden en hij wil het geld daarvoor

LEENEN.
Wie helpt hem? Wie der door God ruim met geld en goed begiftigd LEENT hem 100 gulden? Desverkiezende kan hypotheek in het nieuwe schip worden gevestigd. Helpt, rentmeesters van 's Heeren goederen, helpt spoedig.
Verdere inlichtingen worden gaarne verstrekt door Mej. S. W. A. BULENS, 30 Ridderstraat te ARNHEM.

Bij G. J. REITS verscheen:
H. DE COCK, Geref geloofsleer, 2e dr. 30 ct.
H. DE COCK, Hand. Kort begrip 6e druk 25 »
H. DE COCK, Kortbegrip 11e dr. 8 »
H. DE COCK, Bijb. Geschiedenis 6e druk 15 »
H. DE COCK, Iets over onze kerk 3e dr. 12 »
H. DE COCK, Mod. Leerbegripp. 3e dr. 10 »
Æg. FRANCKEN, Kern der Chr. leer, 4e dr. 90 »

Bij A. GEZELLE MEERBURG te Heusden is verschenen een door schier alle Christ. Dag- en Weekbladen ter lezingen verspreiding aanbevolen ernstig Tijdwoord, getiteld:

Eene klacht des Heeren over Zijn volk,
aan Nederland herinnerd
DOOR
L. LINDEBOOM.

Prijs 20 Cts. en in het belang der verspreiding op groote schaal bij 10 Ex. f 1,80, 25 Ex. f 4,25, 50 Ex. f 8,—, 100 Ex. f 15,—.
Tevens bij iederen soliedien Boekhandelaar voorhanden, of door hem te ontfieden.

Zendingslectuur VOOR HET VOLK.

Bij den uitgever H. SPANJAARD te Steenwijk, is verschenen en alom te bekomen:

S. ULFERS, predikant te Oldemark: Het optimisme in de zending, 48 blad. f 0,30.

JAC. VAN BELKUM, pred. te Steenwijk: De zending op de Sandwich-eilanden, 20 blad. f 0,10.

J. C. EIJKMAN Jr., pred. te Steenwijk: Morrison, zendeling in China, 19 blad. f 0,10.

Ter verspreiding zeer aanbevolen. Geschiede leetuur voor Jongelings, Jongedochters- en Zendingvereening.

GEDACHTEN DER EEUWIGHEID

DOOR
Dr. J. A. BENGEL.

PRIJS f 1.40.

Uitgave van H. BULENS te Winterswijk.

Vroeger / 11.50. Calvijn's Institutie. Thans / 7.50.

Niet voor 20 maal 42½ of f 8,50, maar voor slechts f 7,50 is de niette uitgave in drie groot 80 deelen, (samen 1860 blad.) van

CALVIJN'S INSTITUTIE

naar de beste Latijnsche uitgave vertaald, terstond compleet verkrijgbaar bij ZALSMAN te Kampen.

Dr. A. Kuiper zegt hiervan o.a. »Nu geef ik voetstoots toe, dat Wijnberg's taal [die van den vertaler] voor onze ooren meer gekuischt is, en hier en daar iets verbeterd. Wie beter de kunst verstaat, om mij in Calvijn's gezelschap en aan Calvijn's voeten te brengen, dan kies ik, bij alle lief voor Wijnberg's vertaling toch Corsman.» »Wijnberg deed een uitnemend werk door CALVYN'S INSTITUTIE leesbaar te maken ook voor onze heeren en dames, die aan het pittige Hollandsch der 17e eeuw ontdond zijn.» »Zijne vertaling blijft een aanwinst en een schat.»

SNELPERSDRUK VAN ZALSMAN TE KAMPEN.

MAR. BREEBAART,
firma SCHOLS & POS,
Damrak, No. 23, Amsterdam.

SPECIALITEIT in
AMERIKAANSCHES ORGELS,
VOOR HUIS, SCHOOL, ZAAL EN KERK.
Hoofd-Agent der Wereldveroorde
Smit en Worcester
Organ Cos.
Catalogi op aanvraag fra meo.

Boekverkoopings

op Dinsdag 18 October en volgende dagen, waaronder zeer vele belangrijke werken, zooals: **Starling, Bijb. Woordenboek; Patrik, Polylus e.a., Bijbelverkl.; Henry en Stackhouse, Bijbelverkl.; Owen, Hebreën; Klinckenberg, Bijbelverkl.; da Costa, Bijbellezingen; van Meester, Godgeleerdheid; Meyer, Comment. N. Test.; Herzog, Real-Encyclopaedie** en andere zeldzame Godgeleerde Werken.

Nog enkele ex. Catalogus verkrijgbaar, die aan de eerstaanvragenden worden gezonden door den Boekhandelaar

Kampen. J. H. BOS.

Bij den Uitgever J. DEN BOER te Breukelen is verschenen de 2e druk van de

Eenvoudige bewerking van het

Kort begrip der Christelijke Religie.

DOOR
H. SCHOLTEN en H. DIJKSTRA.
Prijs 20 Cts. 25 Ex. f 4,50. 50 Ex. f 8,—. 100 Ex. f 15.

Voor Catechisatie.

Uitgave van de firma S. VAN VELZEN Jr. (W. A. BESCHOOB) te 's Gravenhage:

De formulieren van eenheid der Gereformeerde Kerk: f 0. 45. 25 ex. f 10,—.

De Vijf Artikelen tegen de Remonstranten, vastgesteld op de Synode van Dordrecht, Ao. 1618 en 1619, 5e dr. f 0,20 25 ex. f 4,—.

De Belijdenis des Geloofs der Geref. Kerken in Nederland, met de voornaamste vroegere lezingen, 3e dr. f 0,15. 25 ex. f 3,25.

De Heidelbergse Catechismus, met teksten 7e dr. f 0,10. 25 ex. f 2,—. 100 ex. f 7,—.

De Heidelbergse Catechismus, zonder teksten, f 0,06. 25 ex. f 1,25. 100 ex. f 4,—.

Het kort begrip der Chr. Religie, met teksten 10e dr. f 0,08. 25 ex. f 1,75. 100 ex. f 6,50.

Het kort begrip der Chr. Religie, zonder teksten f 0,04. 25 ex. f 0,80. 100 ex. f 3,—.

Hellenbroek, voorbeeld der goddelijke waarheden, met teksten, (groot) 8e dr. f 0,20. 25 ex. f 4,—. 100 ex. f 14,—.

Hellenbroek, zonder teksten (klein) 6e dr. f 0,10. 25 ex. f 2,—. 100 ex. f 6,50.

Borstius, Vraagboekje voor kleine kinderen, 11e dr. f 0,04. 25 ex. f 0,80. 100 ex. f 3,—.

Bovenstaande uitgaven zijn te bezorgen door HH. Doenten aan de Theol. School te Kampen.

Dijksterhuis, de bijbelsche geschiedenis behandeld in vragen en antwoorden voor eerstbeginnenden. 11e dr. f —, 125 25 ex. f 3,—. 50 ex. f 5,75.

Dijksterhuis voor meer gevorderden. 4e dr. f 0,22. 25 ex. f 5,50. 50 ex. f 10,50.

Dijksterhuis, het kort begrip der Godsdienst op nieuw uitgegeven tot nut en gemak der Catechizanten f 0,15. 25 ex. f 3,50. 50 ex. f 6,50.

Kok, Hellenbroeks voorbeeld der goddelijke waarheden uitgebreid en vermeerderd. 2e dr. f —, 50.

Van bovenstaande uitgaven zijn behalve de Formulieren en Kok-Hellenbroek gaarne present Ex. ter 1 tennismaking disponibel.